

MOHÁČ

1526

TRAGÉDIA JEDNÉHO KRÁĽOVSTVA

Bitka pri Moháči v európskych súvislostiach
a regionálnych dopadoch.

Miroslav Eliáš, august 2026

Uhorsko pred bitkou pri Moháči a po nej.

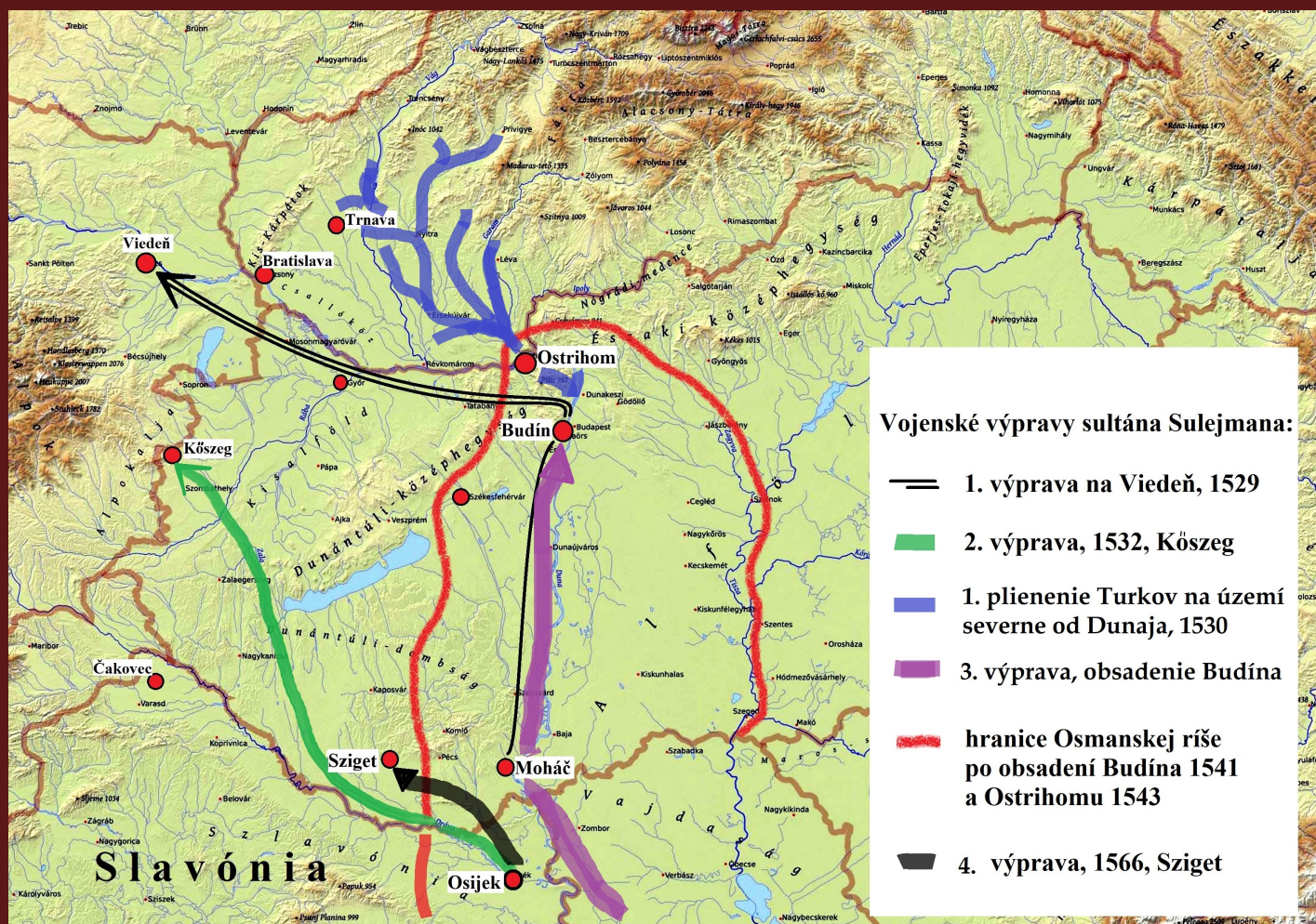
Jajže, Bože, strach veľiký, padli Turci na Poniky... túto kultovú báseň Sama Chalupku pozná snáď každý Slovák. Príbeh v nej opísaný, vpád Turkov do oblasti Podpoľania, na Poniky, sa odohral v roku 1678 a je doloženým historickým faktom. Kým ponická epizóda stojí v závere osmanského – tureckej expanzie na našom území, aj keď sa to možno nezdá, ale boj proti vtedajšiemu úhlavnému nepriateľovi siaha nielen k tragickej bitke pri Moháči v roku 1526 ale až hlboko pred ňou, v čase keď sa boje a bitky odohrávali na ďalekom Balkáne.

Počas 150-ročnej osmanskotureckej okupácie Uhorska sa naše južné pohraničie zhodné s dnešným slovensko – maďarským pohraničím stalo územím, ktoré vzdorovalo i trpelo výbojmi. Šľachtic ako zemský pán, mal voči panovníkovi dôležitú povinnosť – brániť kráľovstvo pred nepriateľom s bandériom zostaveným zo svojho panstva. Mnohí čelní predstavitelia tak vykonali so svojimi vojakmi naverbovanými z celého nášho územia.

Historická cesta k Moháču pred rokom 1526

Už v bitke na Kosovom poli 28. júna 1389 Turci porazili Srbské cárstvo, čím stratilo svoju samostatnosť. Napriek statočnému odporu v krutej bitke kresťanské vojsko rozprášili a z veľkej časti pobili. Týchto bojov sa zúčastnilo niekoľko šľachticov z nášho územia, ako bol Peter Máriaši z Markušoviec so svojimi synmi Jánom a Štefanom.

Cisár Žigmund Luxemburský podnikol v roku 1392 prvé protiturecké ťaženie v podobe križiackej výpravy. Rozhodujúca bitka sa odohrala 28. septembra 1396 a do dejín vošla ako bitka pri Nikopoli. Osmanská armáda úplne zničila francúzskych rytierov a kráľovská armáda sa po nepriateľskom útoku dala na útek z bojiska k flotile na Dunaji. Tá však nemohla všetkých poňať, mnohí sa utopili a veľká časť padla aj do tureckého zajatia. Na bojisku zostalo niekoľko tisíc mŕtvych, medzi ktorými bol aj nitriansky podžupan Ján Forgáč. Sám Žigmund Luxemburský si zachránil život útekom. Veľmi cenným zajatcom v rukách Turkov bol palatín Leustach z rodu Rastoldovcov pochádzajúci z Jelšavy. Leustach ako verný dvormajster kráľa Žigmunda bol i županom niekoľkých stolíc. Patril mu niekoľko hradov, ako boli Filákov, Bojnica, Sivý Kameň a Hrušov. Turci ocenili Leustacha na 50-tisíc zlatých. Doma sa zatiaľ jeho manželka Helena beznádejne pokúšala zohnať peniaze na jeho vykúpenie, hoci dala do zálohy aj hrad Hrušov, manžela sa jej nepodarilo vykúpiť. Na uhorský trón nastúpil v roku 1440 poľský panovník Vladislav III. Jagellovský, čím vznikla uhorsko – poľská únia. Kráľ Vladislav sa vydal na ďalšiu výpravu proti Turkom. V novembri 1444 sa v bitke pri Varne v Bulharsku stretli obe armády. Víťazstvo sa spočiatku priklonilo na stranu Uhrov a sultán už chcel svoje oddiely stiahnuť. Keď sa však kráľ Vladislav rozhodol, že so svojím jazdectvom zničí janičiarov za umelo vytvoreným násypom, nezbadal, že pred násypom ich chráni zamaskovaná priekopa, do ktorej jazdci i s koňmi popadali. Tam ich janičiari s dlhými oštepami dobodali. V krvavom boji prebodli kráľovi koňa a zahynul i on sám. Mal vtedy iba 20 rokov a jeho smrťou sa rozpadla uhorsko-poľská únia. V Krakovskej katedrále sa nachádza iba prázdny kráľovský sarkofág. Pozostatky Byzantskej ríše, oklieštenej Turkami, boli trňom v oku a tak v roku 1453 sultán Mehmed II. Dobyvateľ obklúčil Konštantinopol z mora i z pevniny. Po 53 dňoch sa mu ho podarilo dobyť. V bojoch dňa 29. mája padol i posledný byzantský cisár Konštantín XI. Palaeologus, čím ríša definitívne zanikla a Turci premenovali mesto na Istanbul, ktorý sa stal hlavným mestom Osmanskej ríše.

Suleyman, nový vládca Osmanskej ríše

K diplomatickému incidentu došlo v roku 1521, kedy podľa dobových kroník nechal mladý uhorský kráľ Ľudovít II. Jagelovský sťat' osmanského posla menom Behram Çavuș, ktorý prišiel do Budína požadovať tribút (poplatok za mier) po nástupe sultána Suleymana na trón. Sultán Suleyman vyslal Behrama Çavuša, aby obnovil mierovú zmluvu pod podmienkou platenia tribútu. Uhorský dvor, povzbudený falošnou nádejou na pomoc od kresťanskej Európy, túto požiadavku odmietol. Hoci niektoré správy hovoria o sťatí a poslaní hlavy späť sultánovi, historické pramene naznačujú, že posol bol v skutočnosti „len“ uväznený na niekoľko rokov v Budíne ako odveta za zlé zaobchádzanie s uhorským vyslancom v Istanbule. Tento diplomatický incident (či už išlo o popravu alebo väznenie) sultán využil ako zámienku na vojnu a vzápätí v roku 1521 vytiahol proti Uhorsku a dobyl kľúčovú pevnosť Belehrad a Šabac. Pád Belehradu tak otvoril Turkom cestu do vnútrozemia Uhorska, čo o päť rokov neskôr vyústilo do tragickej porážky v bitke pri Moháči. V historickej pamäti sa tento akt často interpretuje ako symbol nerozvážnosti mladej uhorskej šľachty a kráľa, ktorá urýchlila zánik stredovekého Uhorského kráľovstva.

Situácia na domácej pôde

Domáca situácia bola poznačená predovšetkým ekonomickými problémami a personálnymi nezhodami. Dôležitá je tu postava palatína Štefana Bátoriho, ktorý zastával úrad palatína s prestávkami v rokoch 1519–1523, 1524–1525 a 1526–1530. Rok 1525 bol pre neho kritický. Kvôli odporu nižšej šľachty, ktorá ho obviňovala z lakomstva a neviazaného života, bol v priebehu tohto roka dočasne zbavený funkcie.

Vzťah medzi palatínom Bátorim a rodinou Fuggerovcov bol poznačený najmä hlbokým politickým a hospodárskym konfliktom. Fuggerovci, v spolupráci s Thurzovcami, ovládali monopol na ťažbu a obchod s meďou v stredoslovenskej banskej oblasti. Mal priamy vplyv na kráľovskú politiku voči týmto zahraničným bankárom. Bátori patril k lídrom strednej šľachty, ktorá ostro vystupovala proti vplyvu cudzincov v Uhorsku. Fuggerovci boli vnímaní ako symbol tohto vplyvu, ktorý odčerpával bohatstvo krajiny. Napätie vyvrcholilo v roku 1525, keď uhorský snem pod vplyvom Bátoriho a ďalších šľachticov presadil konfiškáciu majetku Fuggerovcov v prospech kráľovskej pokladnice. Tento krok mal vyriešiť finančnú krízu krajiny pred osmanskou hrozbou, no viedol k odchodu Fuggerovcov z Uhorska a k zastaveniu úverov pre kráľovský dvor. Bátori bol svojimi odporcami obviňovaný z lakomstva a zneužívania moci, čo viedlo k jeho dočasnému odvolaniu z funkcie palatína v rokoch 1523 a 1525. Fuggerovci zase využívali svoje finančné väzby na Habsburgovcov (najmä na budúceho kráľa Ferdinanda I.), aby si udržali svoje pozície napriek odporu domácej šľachty.

Snem v Hatvane, ktorý sa konal v júli 1525, bol kľúčovým a búrlivým zhromaždením uhorskej šľachty, zúčastnilo sa ho približne 15 000 šľachticov. Snem odvolal Bátoriho a za palatína zvolili Štefana Verbőciho, vodcu strednej šľachty. Verbőci ako nový palatín presadzoval prísne opatrenia, vrátane vyčistenia kráľovského dvora od cudzincov a postihovania šíriacich sa luteránskych myšlienok. Snem požadoval pozbavenie úradov všetkých Židov. Snem sa zaoberal aj sociálnym hnutím – vzburami banského robotníctva, ktoré prebiehali v rokoch 1525 až 1526, najmä v banskobystrickom regióne. Snem sa vyznačoval silným tlakom šľachty na kráľa, pričom sa šľachtici často stretávali pri Hatvane, aby protestovali proti zlej politickej a hospodárskej situácii v krajine, šľachta sa snažila prebrať moc do vlastných rúk a obmedziť vplyv zahraničných poradcov na kráľovskom dvore.

Alexius Thurzo, kráľovský pokladník a neskorší palatín.
Kolorovaná podobizeň podľa levočského náhrobku.

Ľudovít II. Jagellovský

Henrich VIII.

Fuggerovci úverovali cisára Karola V. a jeho brata Ferdinanda I. Habsburského. Vzhľadom na to, že Uhorsko bolo pod tlakom Osmanskej ríše a uhorský kráľ Ľudovít II. bol slabý, Habsburgovci sa snažili získať vplyv v Uhorsku. Finančná sila Fuggerovcov umožnila Habsburgovcom viesť nákladné vojny a upevňovať svoje pozície v strednej Európe, čo priamo súviselo s následným nástupom Ferdinanda na uhorský trón po bitke pri Moháči. Hoci Fuggerovci priamo nefinancovali obranu Uhorska, ich ekonomická dominancia a prepojenie na Habsburgovcov znamenali, že finančné toky smerovali skôr na podporu habsburských záujmov než na priamu a dostatočnú pomoc Uhorsku proti Osmanom. To prispelo k dlhodobej destabilizácii a finančnej tiesni uhorského kráľovského dvora, čo sa prejavilo aj v nedostatočnej pripravenosti na bitku.

Kráľ Ľudovít tiež poslal svojho dvorana Petra Korlátskeho počas baníckych nepokojov v roku 1525 s plnou mocou stabilizovať región. Deň pred začiatkom Hatvanského snemu, 23. júna, prišiel do Zvolena, aby si na druhý deň s listami predvolal zástupcov Štiavnice a Kremnice, ako aj úradníkov Fuggerovcov. Dohoda, ktorú uzavrel a ktorá určite upravovala aj mzdy baníkov, však nenadobudla dlhodobú platnosť. Okolo 27. júna po prechode Štiavnicou opustil banské mestá a vydal sa smerom na Hatvan. Je známe, že šľachta, ktorá sa hromadne zúčastnila snemu, tiež naliehala na odchod viacerých barónov, niekedy úspešne. Obeťou toho sa stal aj Korlátsky, ktorý sa mohol so svojím dvorom definitívne rozlúčiť. Viacero rozzúrených šľachticov podalo aj vážne sťažnosti proti nemu.

Pápežská diplomacia

Na vytvorení veľkej aliance proti Turkom pracoval pápežský legát **Laurentio de Campeggio**, do ktorej chcel pápež zahrnúť aj Anglicko, preto bol Campeggio v rokoch 1518 – 1519 veľvyslancom u Henricha VIII. Do roku 1525 navštívil aj Uhorsko v mene pápeža Klementa VII., kde sa snažil ukončiť vnútorné spory. Jeho vonkajšie vnímanie situácie vrhá veľa svetla na fungovanie uhorskej politiky. Campeggiov pobyt a práca v Uhorsku trvala viac ako sedem mesiacov. Okrem toho, že vyvíjal aktivity na potlačenie luteránstva, bol poverený aj zabezpečením pomoci proti Turkom. Campeggio podal anglickému kardinálovi Wolseymu, správy o viacerých záležitostiach týkajúcich sa Uhorska ešte pred tým, než poslal oficiálnu správu do Ríma. Veľmi podrobne písal o tureckých útokoch na Uhorsko, vojenských prípravách, stave pohraničných pevností, domácej politickej kríze.

Campeggio fungoval ako Wolseyho natihnutá ruka, jeho „uši a oči“. Prostredníctvom svojich anglických beneficií legát považoval za svoju povinnosť informovať jedného z vplyvných európskych politikov o uhorských záležitostiach ako „neformálny vyslanec“. Sám Wolsey sformuloval, prečo bol Campeggio v Uhorsku na misii: „*vrhol svetlo na nebezpečenstvo, ktoré môžeme očakávať od Turkov*“. Campeggio informoval o rokovaní medzi Ľudovítom II. a českými stavmi a kópie dôhod poslal aj do Anglicka. Ešte dôležitejšie pre neho bolo, aby tudorovská diplomacia bola informovaná skôr ako Svätá stolica. Fungovanie tudorovskej diplomacie by mohlo vysvetľovať, že samotný legát povedal, že Wolsey „*má všetko pod kontrolou*“.

Campeggio mal mimoriadnu autoritu, pokiaľ ide o turecké záležitosti. V roku 1518 mal predstaviť plán križiackej výpravy, ktorý vypracoval pápež Lev X. (Advisamentum ad expeditionem contra Turcos).

V Čechách spustil nekompromisnú kampaň proti heretikom. Legát bol oveľa vážnejší voči luteránom v Uhorsku, ako napríklad ako ostrihomský arcibiskup Szalkai. V decembri prehovoril, že prichádza sám vyriešiť českú krízu. Stal sa čoraz podozrievavejším voči Szalkaiovi a jeho správaniu počas rokovaní s utrakvistami – kališníkmi. Legát zaujal voči arcibiskupovi tvrdý postoj. Dokonca vyhlásil, že Szalkai je prekážkou v únii a videl sa ako potenciálny vyjednávač, ktorý by túto záležitosť urovnal. Keď mali českí vyslanci prísť do Uhorska, legát ich mal od marca 1525 čakať a prijímať v Budíne.

Legát bol skeptický voči únii a utrakvisti mali pocit, že je nekompromisný voči žiadnej z ich požiadaviek. Na jar roku 1525 Campeggio pokarhal Szalkaiho za jeho zhovievavosť, a potom na jeho výzvu dal arcibiskup zatknúť dvoch budínskych kňazov, ktorí kázali v duchu Luthera. Ostro sa vyjadril o náchylnosti kráľovnej a jej dvora k heretickej viere, keď Mária vyhlásila, že ak sa pápež obráti proti cisárovi – jej bratovi, stanú sa luteránmi. Tu bola reálna obava, že by mladý kráľ Ľudovít prestúpil na Lutherovo učenie a tým by sa odtrhol od Ríma.

Koncom februára 1525 však Campeggio musel požiadať o dotáciu na získanie ešte väčšieho počtu žoldnierov. Hoci mal byť spokojný s pôvodnou výškou pápežovej pomoci, mal sa pri budovaní základov obrany spoľahnúť na alternatívne prostriedky. Bol oprávnený udeliť plný odpustok tým, ktorí sa zaviazali bojovať proti Turkom alebo poskytnúť dary na kresťanskú vec. Bol si istý, že Turci sa pripravujú na rozsiahlu inváziu. Preto nielenže poslal kráľovi peniaze na 2 000 pešiakov, ale prideliť Ferdinandovi aj 3 kanóny, 300 pušiek a pušný prach. Peniaze a zásoby poslal aj priamo kaločskému arcibiskupovi Pavlovi Tomorimu do Petrovaradínu (Pécs). Bol zmätený, keď sa dozvedel, že kaločský arcibiskup má v úmysle odstúpiť, a snažil sa ho odradiť. Nakoniec, vďaka Campeggiovi a Burgiovi, Tomori dostal časť miezd nedoplatkov a sumu na údržbu pevností.

Legát musel byť hlboko sklamaný, pretože bol čoraz menej schopný riešiť takmer chorobné vnútorné spory v Uhorsku. 18. augusta 1525 bol už Campeggio na ceste do Ríma, keď z Bologne napísal anglickému kancelárovi list o vnútornej kríze na národnom zhromaždení. Vedel o udalostiach stavovského zhromaždenia v Rákoši a neskôr v Hatvane. Hoci sa na druhom zhromaždení nezúčastnil, Burgio ho o všetkom informoval.

Ani po skončení Campeggiovho mandátu v Uhorsku neprestal pracovať pre veľkú vec kresťanstva. Campeggio stále dostával cenné informácie od svojich konštantínopolských a dubrovníckych agentov. Vynaložil všetko úsilie, aby prinútil anglického kráľa, aby konal ako *verus fidei defensor - skutočný ochranca viery* a prišiel na pomoc kresťanstvu. V apríli odovzdal podrobné správy o vojenských plánoch Turkov, na súši aj na mori. Dňa 15. apríla 1526 oznámil, že v Uhorsku kráľ, šľachtici a duchovní sami zhromažďujú peniaze, ale bez vonkajšej pomoci sa nemôžu ochrániť. Stále však dúfali, že kresťanské kniežatá ich neopustia. Verili, že s touto očakávanou pomocou vydržia a nepriateľa odrazia. Napísal anglickému kancelárovi, že pápež Klement neverí, že Uhorsko môže úplne padnúť. Preto si sám Campeggio myslel, že pomoc z Anglicka je stále potrebná. To je dôvod, prečo poslal worcesterského biskupa ako svojho vlastného agenta k Henrichovi VIII., aby urýchlil proces finančnej pomoci a pravdepodobne požiadal Wolseyho o viac peňazí. Campeggio mohol v istom zmysle prispieť k vyvíjaniu tlaku na tudorovskú vládu, aby vydala pomoc, ktorá bola nakoniec Uhorsku odoslaná v auguste 1526.

Nemôžeme obísť ani ďalšiu osobnosť, diplomata a prvého nuncia Svätej stolice v Uhorsku v rokoch 1524 až 1526 – **Antonio Giovanni da Burgio**. Podarilo sa mu získať dôveru Uhrov. Uprostred všeobecného rozkladu, ktorý bezprostredne predchádzal bitke pri Moháči, zastával svoje mimoriadne dôležité postavenie a s veľkou horlivosťou sa hlásil k záujmom krajiny. Veľa urobil pre posilnenie Uhorska a medzi zahraničnými vyslancami boli on a Laurentio de Campeggio tí, ktorí posudzovali závažnosť anarchie zúriacej v krajine a tureckého nebezpečenstva. Ľudovít II. podporoval radami a činmi, povzbudzoval pánov k činom a snažil sa zjednotiť národ. Svojím svedomitým úsilím si získal verejnú úctu a do roku 1526 sa významne podieľal na posilňovaní krajiny a za 50-tisíc zlatých, ktoré dostal od pápeža, naverboval niekoľko tisíc španielskych, moravských a českých žoldnierov. Spriatelil sa s Pavlom Tomorim, arcibiskupom z Kaloče, a Štefanom Brodaričom, ktorí boli najaktívnejší pri organizovaní protitureckého obranného systému. Keď stavovskí vojaci na zhromaždeniach v Rákoši a Hatvane v roku 1525 žiadali kráľa, aby odstránil cisárskych a benátskych vyslancov, nevzniesli proti Burgiovi ani slovo. Kráľ tiež podporoval značným množstvom peňazí. Zatiaľ čo Ľudovít II. pochodoval proti Turkom na čele svojich armád, on zostal v Budíne a pokračoval vo svojej činnosti. Vo svojich správach presne a nestrannne načrtáva vnútropolitickú situáciu, z ktorej takmer vymizla nestrannosť a spolupráca. Zohral významnú úlohu v pokuse o konsolidáciu. Po moháčskej bitke sprevádzal kráľovnú Máriu na Bratislavský hrad. Bol dôverníkom pápeža Klementa VII. a patrónom kráľa Ľudovíta II. až do jeho smrti.

Jeden zo zachovaných textov (Vaticanus latinus č. 3924), napísal viac ako mesiac pred bitkou. Burgio zaznamenal okamih, keď uhorský kráľ 20. júla 1526 opustil kráľovský palác. Text najprv uvádza niekoľko čísel, 4000 jazdcov a 3000 pešiakov. Každých desať pešiakov malo voz naložený zásobami, ktorý mohol slúžiť aj ako pevnosť – vozová hradba. Uvádza aj počet tých, ktorí sú ešte na ceste a ktorí sa mali pripojiť k hlavnej armáde v Budíne alebo Tolne. Uvádza rôzne druhy pechoty a opäť opisuje bojový postup, ktorý sa mal použiť pri obrane s vozmi. Najzaujímavejšie je to, čo nasleduje, a to slávnostný odchod kráľa Ľudovíta z paláca, hodinu pred poludním, o 11:00 hod., 20. júla 1526. Kráľ, oblečený vo svojom zdobenom zlatom rúchu, sedel na svojom bohato zdobenom koni, pre ktorého postroje a výstroj poskytla kráľovná. Keď dorazili do kostola sv. Žigmunda, kráľ zosadol z koňa a pomodlil sa pred hlavným oltárom v kostole, potom opustil Budín.

Burgio nielen opísal odchod, ale ho aj nakreslil: kráľ zaujal miesto v strede, pred ním išli kapitáni ľahkej jazdy (2500 mužov) a ťažkej jazdy (600 mužov). Podľa textu postupovala v čele pechota, 600 Čechov, Moravanov a Slezanov (nie sú na kresbe zobrazení). Kráľovi predchádzali Ambróz Sárkány, kancelár Štefan Brodarič a ďalší barón, panovníka obklopovalo päťdesiat pešiakov telesnej gardy (všetci v bielo-červeno pruhovaných šatách). Za kráľom nasledovali Alexius Thurzo, ďalší barón a ostrihomský arcibiskup Ladislav Szalkai. Za týmito tromi osobami nasledovala kráľovská zástava a potom opäť pochodovala ťažká jazda (600 mužov). Na krídlach postupovali rôzne pešie jednotky: strelci (scopietieri), pechota s veľkými dlhými štítmami a pavézami českého typu, ťažko ozbrojená a dobre vybavená pechota s oštepami a kopiami a delostrelectvo vybavené rôznymi delami.

Tento zdroj je mimoriadne zaujímavý, pretože nám ukazuje rozkaz a ceremóniu odchodu kráľovskej armády. Zaujímavá je aj úloha cirkvi, keďže kráľ sa nemodlí vo svojej súkromnej kaplnke uzavretej pre verejnosť, ale v reprezentatívnom, kráľovsky založenom kostole. Mimoriadne zaujímavá je štruktúra armády, ktorá sa samozrejme čiastočne rozpadla počas peripetií pochodu.

Mobilizácia

Na jar 1526 sultán Sulejman vtrhol do krajiny s veľkým vojskom a v júli sa mu podarilo obsadiť poslednú pevnosť na Dunaji – Petrovaradin. Jeho postupu na sever už nebránilo nič. Ambrus Sárkány, významný uhorský šľachtic, diplomat a vojenský veliteľ, zohral aktívnu úlohu v udalostiach okolo moháčskej bitky v roku 1526. V lete 1526 dostal od kráľa Ľudovíta II. príkaz na organizáciu obrany. Viedol 2000 žoldnierov na pomoc hlavnému veliteľovi Pavlovi Tomorimu a na oslobodenie obliehaného Petrovaradína. Napriek snahe dorazil k Petrovaradinu príliš neskoro, mesto už padlo. Následne sa s Bátorim pokúsil zabrániť osmanským vojskám v prechode cez Drávu spálením mosta pri Osijeku, čo však sultánovo vojsko opravilo.

V účtovnej knihe kráľovského dvora, ktorú viedol kráľovský pokladník Alexius Thurzo nachádzame záznamy o posloch s mobilizačnou výzvou (uvádzam iba časť z nich):

Dňa **23. júna** mladý muž v službách kráľovského majestátu **Tomáš Zophka**, dostal list na doručenie do stolíc Ostrihom, Trenčín, Turiec, Zvolen, Orava a Liptov, a Ostrihomskej kapitule, s touto vetou, že hneď po zhlíadnutí listu má župan dať nosiť krvavý meč a všetci sa majú stiahnuť na určené miesto. Na výdavky dostal 20 Fl.

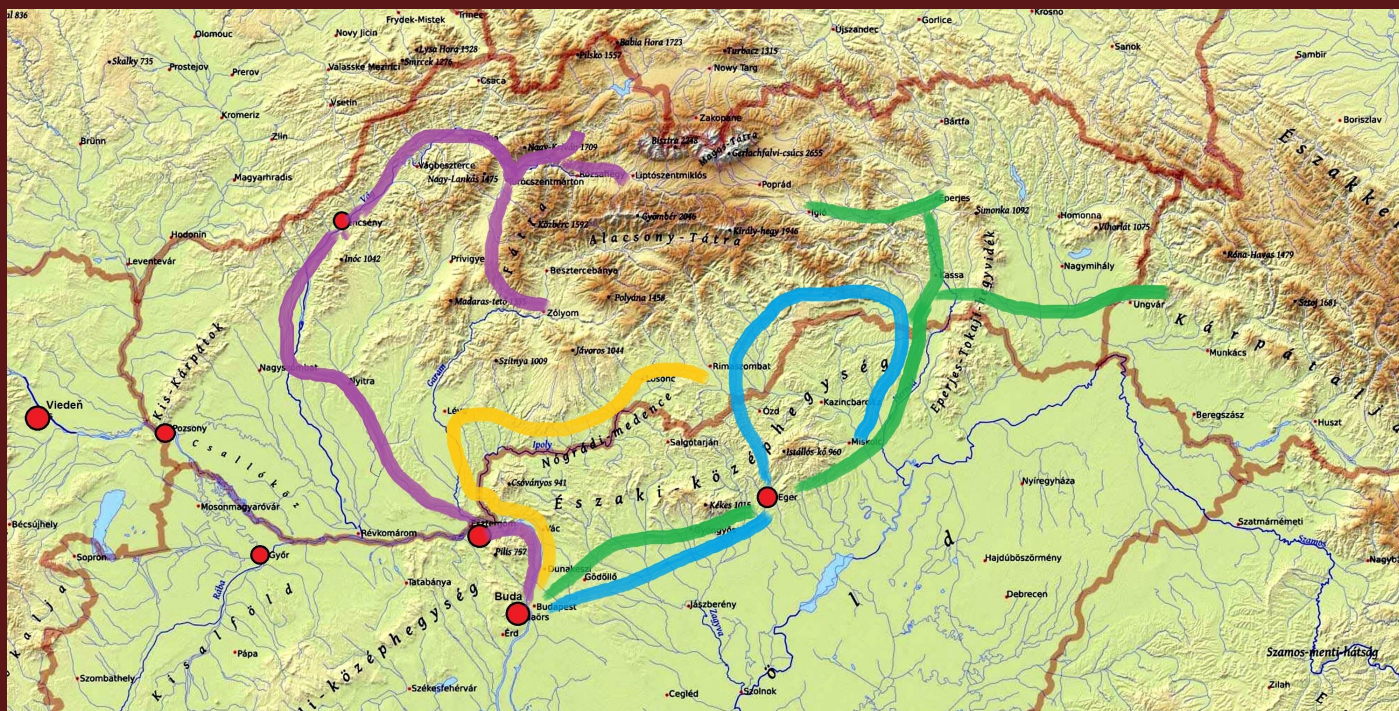
V ten istý deň bol mladý muž **Sebastián Fodor** vyslaný do stolíc Spiš, Abov, Šariš, Zemplín, Ung a k pánom Antonovi Paloczemu, Františkovi Homonnayovi/Drugethovi a Mikulášovi Tarczayovi s listami v rovnakom zmysle a na úhradu výdavkov dostal 20 Fl.

V ten istý deň dostal **Valentino zo Zaly**, listy na rozposlanie do stolíc Novohrad, Hont, Tekov a pánom Žigmundovi Léwayovi, Františkovi Horváthovi, Antonovi Lossonczovi, Františkovi Balassovi, biskupovi a kapitule vo Váci. Na výdavky dostal 16 Fl.

Taktiež dospievajúci mladý kráľovský veliteľ **Anton Bosniak** dostal listy na rozposlanie do Gemera, Turne, Boršod'u a Heveša, pánovi Jánovi Bebekovi a egerskej kapitule. Na výdavky dostal 25 Fl.

Vážnosť situácie malo v očiach verejnosti upevniť nosenie krvavého meča, túto starú tradíciu nachádzame zapísanú v zbierke zvykového práva Tripartitum (1514), kde Verböci napísal: *„Ked' vzniknú záležitosti rovnakého záujmu pre celú verejnosť alebo keď je potrebné všeobecné postavenie vojska, mala by sa nosiť dýka alebo meč namočený v krvi (mucro vel ensis sanguinis aspergine tinctus [...] deferetur) a malo by sa vyhlásiť: „Je to slovo Božie a príkaz celej verejnosti, aby sa každý objavil na tomto a tomto mieste (uved'te miesto) so zbraňou alebo ako vie, aby počúval rady a rozkazy.“* Tento zvyk zaviedol medzi Uhrami kráľ Štefan I.

Do brannej pohotovosti v tomto období vstupuje aj cirkev. **Zákonný článok XXIII z roku 1498** je kľúčovou súčasťou vojenských reforiem vtedajšieho Uhorska. Mal napomôcť konsolidácii obrany Uhorska po smrti Mateja Korvína (1490), kedy kráľovská moc oslaba a ťarcha obrany sa preniesla viac na šľachtu. Povinná vojenská služba ukladala povinnosť barónom a cirkevným prelátom, aby podľa výšky svojich príjmov udržiavali a v prípade potreby postavili do poľa určité množstvo ozbrojencov (husárov). Zákon kládol dôraz na to, aby v južných stolicích (najviac ohrozovaných Osmanskou ríšou) boli tieto oddiely tvorené výhradne husármi (ľahkým jazdectvom), ktorí boli efektívnejší v boji proti Turkom. Zákon výslovne určoval vojenskú povinnosť cirkevných hodnostárov, ktorí boli povinní postaviť vlastné vojsko (bandériá) na obranu krajiny. Medzi nich patrili napríklad ostrihomský arcibiskup, kaločský arcibiskup a viacerí biskupi. Dekrét riešil otázky cirkevného desiatku a potvrdzoval niektoré privilégia duchovenstva, ktoré sa však kráľovská moc snažila čiastočne regulovať kvôli potrebe financovania armády proti Osmanskej ríši.

Poslovia s mobilizačnou výzvou, 23. júna 1526

Tomáš Zophka

Valentino zo Zaly

Sebastián Fodor

Anton Bosniak

(Arci)Biskupstvo	počet	Inštitúcia	počet
Ostrihom	800	Pécsvárad, kláštor	200
Kalocsa	400	Petrovaradin, opátstvo	200
Eger	800	Szekszárd, opátstvo	100
Oradea (Varadín)	400	Pannonhalma	200
Pécs	400	Lövöld, kláštor	200
Erdély (Gyulafehérvár)	400	Vrana, priorát	400
Zágreb	400	Zobor, kláštor, opátstvo	50
Győr	200	Ostrihom, opát.	200
Veszprém	200	Eger	200
Vác	200	Varadin	200
Csanád	100	Sedmohradsko	200
Szriem	50	Pécs	200
Nitra	50	Bács v Srbsku	50
Bosna	?	Fehérvár	100
		Dömös, prepoštstvo	50
		Titel, prepošt. v Srbsku	50
Spolu	4400	Spolu	2600

**Približne
5 000
cirkevných vojakov
tvorilo 20 %
uhorskej armády.**

Pochod z Budína na bojové pole, deň po dni

24. júla odchod z Budína

20. – 27. – tábor Érd, kde sa pridala bosniacka biskup Palinai

27. – 30. – tábor Erci, tu so svojim bandériom vstúpil A. Báthori

31. júl – tábor Adony, Dunaujváros

2. august – Dunaföldvár – prichádza vyslanec Jána Zápoľského – Juraj Basy, kráľ mu nariadil aby vynaložil maximálne úsilie vo dne v noci, a aby naliehal na vojvodu, aby sa ponáhľal so všetkými vojskami, transylvánskymi aj inými, ktoré by mohol stretnúť na ceste do kráľovského tábora. Mal by priviesť do kráľovského tábora každého, koho môže, nielen šľachticov a vojakov, ale aj roľníkov. Odtiaľto kráľ poslal péčskeho prepošta Ladislava Macedónskeho späť do Budína s novinkami, a aby v Budíne vyzdvihol cirkevné poklady (pravdepodobne kvôli preventívnej úschove, do bitky sa potom nevrátil.) Zápoľský, ktorý sa zdržiaval v Kluži, 11. augusta informoval vodcov siedmich saských stolíc, že ho dnes navštívil vyslanec kráľa Ľudovíta II. (kráľovský komorník Gáspár Horváth z Vingártu) a naliehal na neho, aby sa k nemu Sasi okamžite pridali. Preto nariadil Sasom, aby okamžite prišli do tábora v Kluži a v prípade potreby pochodovali vo dne i v noci.

5. – 6. august – tábor Paks – 5. augusta kráľ nariaďuje všetkým úradom, aby sa neopovážili vyberať tridsiatky a clá od nikoho, kto zásobuje vojsko.

6. – 13. august – tábor Tolna – trhové mestečko, dôležitá zastávka z hľadiska logistiky a zásobovania. Burgiov list zo 6. augusta: „*Jeho Veličenstvo kráľ je v Tolne, šestnásť uhorských mil' odtiaľto, kde sa koná prehliadka a zhromaždenie.*“ Kancelár Brodarič: Kým sme boli v Tolne, v neustále zasadajúcom senáte sa takmer denne usilovne rokovalo o záležitostiach krajiny... kráľ sa na zasadnutí neustále zasadajúcej rady, kde sa o tejto veci diskutovalo, zrazu rozhneval a povedal: „*Vidím, že zajtra s pomocou veľkého Boha pôjdem s vami osobne tam, kam sa iní zdráhajú ísť bezo mňa.*“ 13. augusta prichádza Juraj Zápoľský do tábora v Tolne s 1 200 pešiakmi a 300 slabovo vybavenými jazdcami – po takmer mesačnom meškaní (spišské bandérium, pravdepodobne pod jeho velením aj trenčianske a i.)

10. augusta kráľ s vedomím poradcov oslobodil z funkcie pokladníka Alexeja Thurzu od povinnosti ísť do vojny a poslal ho do Budína, aby tak mohol byť na pomoci kráľovnej a prípadne ju podľa potreby sprevádzať do hornej zeme.

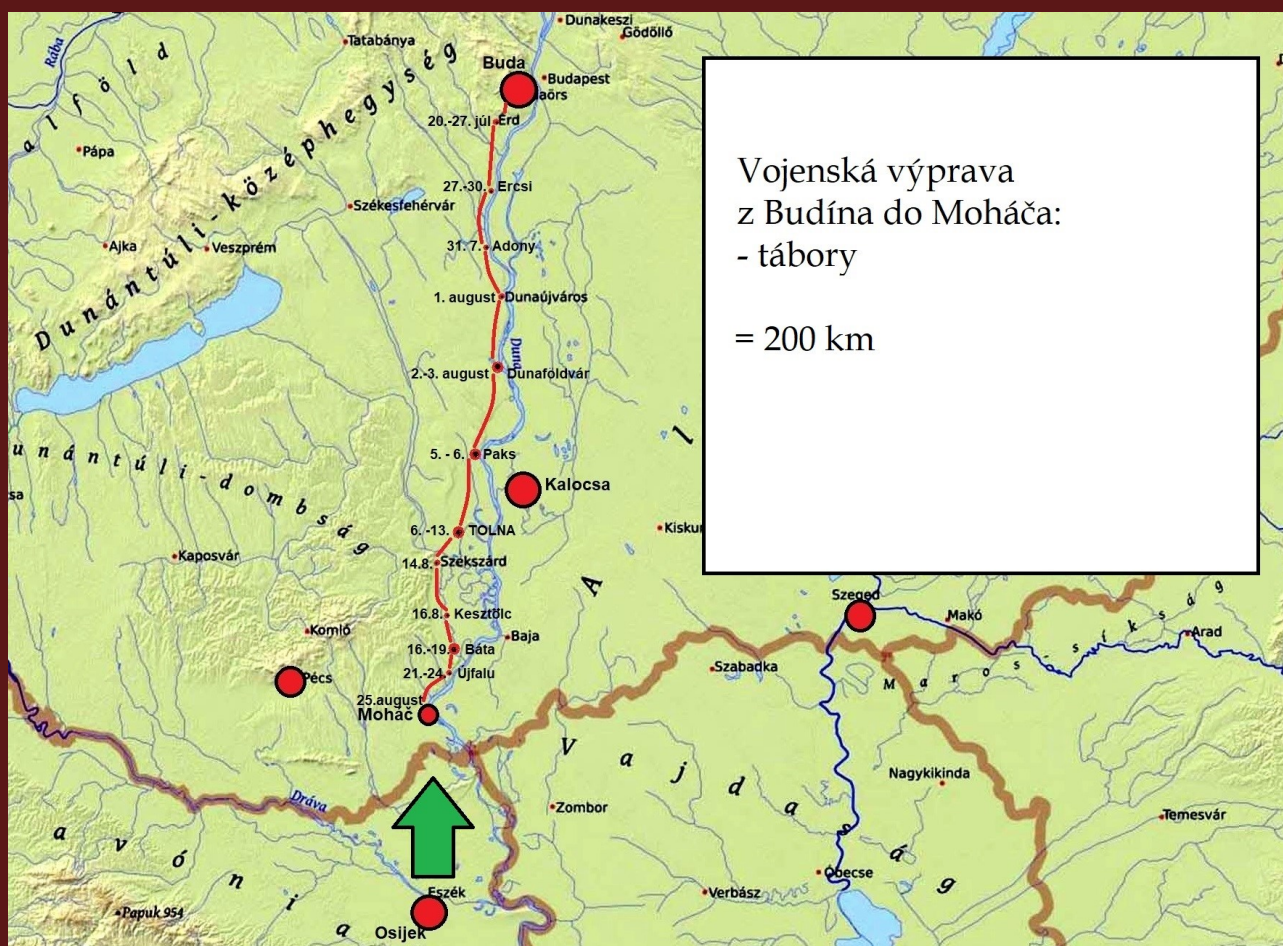
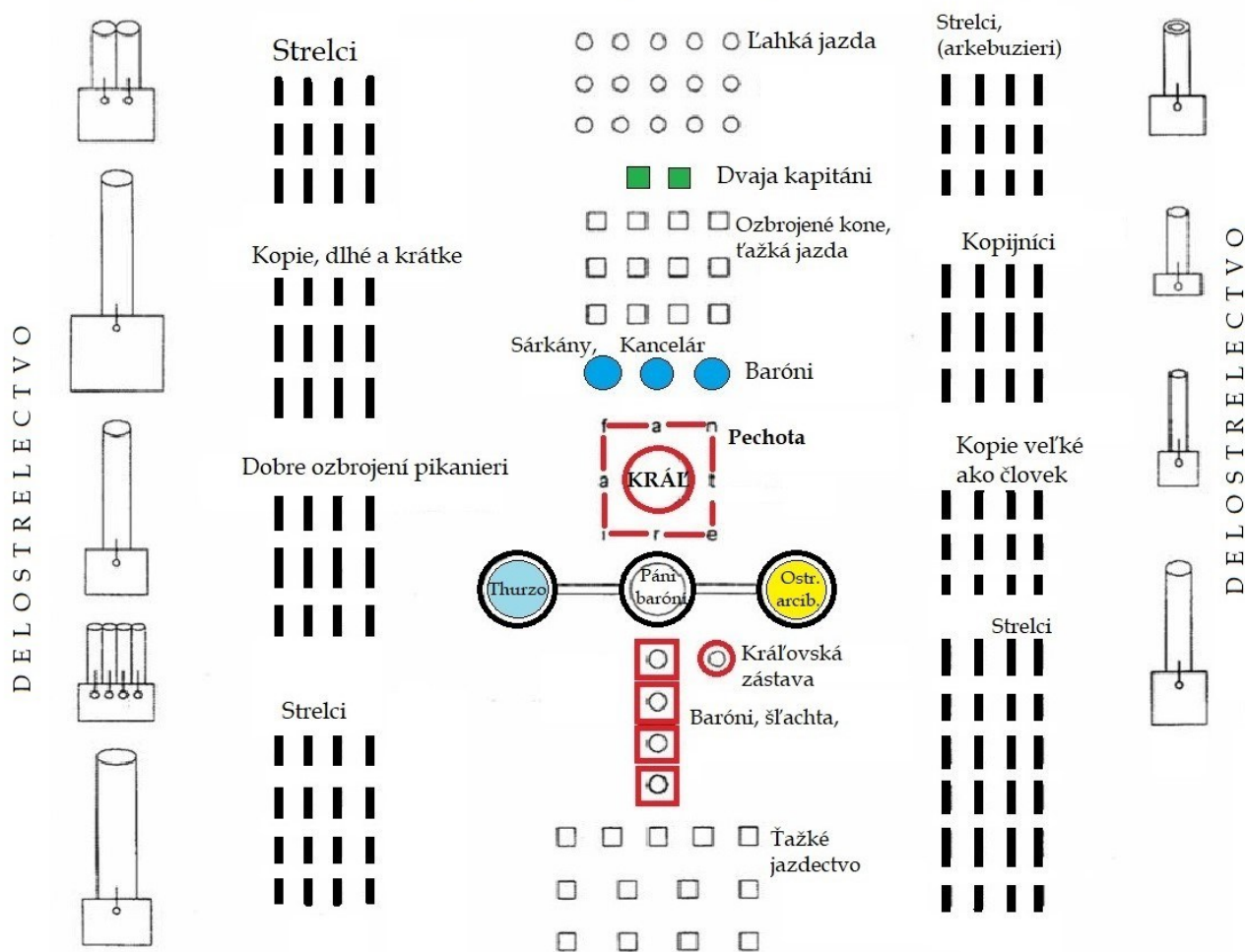
13. augusta kráľ, odvolávajúci sa na predchádzajúci list, nariadil grófom Wolfgangovi a Františkovi zo Sv. Jura a Pezinka, aby ostrihomskému arcibiskupovi vrátili clo, ktoré od neho vybrali pri preprave víne do vojenského tábora. Kráľ im ďalej nariadil, nakoľko už má dosť lodí, prebytočné lode vrátili tým Bratislavčanom, ktorým boli zrekvirované.

Kráľovský dvoran Peter Korlátsky, cestou do Tolny, dokonca v Budíne, v polovici júla spísal závet, ktorý takmer o mesiac neskôr potvrdil s panovníkom v tolnskom tábore; dokonca pred bitkou tu zakopal poklady so svojím priateľom Sárkányom. Podľa rozprávania Brodariča, Korlátsky počas bitky bojoval v druhom bojovom rade v bezprostrednej blízkosti panovníka.

14. august – tábor Szekszárd

16. august – Keszthely – list kráľa Ľudovíta na košický magistrát, v ktorom píše, že úrad kráľovského pokladníka zveril Jánovi Dóczimu, ktorého poslal do Sedmohradska.

V takomto zložení sa 20. júla 1526 pohlo vojsko z Budína proti Osmanom

16. – 19. august – Bába, tu sa pripojil Tomori a preberali sa otázky hlavného velenia a ďalšie kroky postupu k Dráve. Burgiov list z 19. augusta: „*Už som písal, že kráľ prikázal niektorým pánom ísť smerom k Osijeku a svoj rozkaz niekoľkokrát zopakoval, veľmi prísne, ale páni váhali. Nakoniec prejavili ochotu odísť, ale najprv usporiadali skutočný snem so šľachticmi v ich službách, ako to bolo zvykom na Rákoši. Kráľ odpovedal, že je pripravený žiť alebo zomrieť so svojimi šľachticmi, a v ten istý deň oznámil, že sa má zhromaždiť celé vojsko, pretože chce položiť tábor na rovine neďaleko Báty. Na druhý deň sa tam s týmto úmyslom vydal.*“

Brodarics: „*Ked' sa všetci takto zhromaždili v Báte a zdalo sa, že čas sa blíži k tomu, čo už spôsobilo vážne ťažkosti a nedostatky, a to k vymenovaniu niekoho za veliteľa vojska, kráľ, najprv tajne vyšpehoval duše a úmysly každého jedného po druhom, videl, že vôľa väčšiny sa prikláňa k mníchovi, spolu s grófom Jurajom zo Spiša, bratom vojvodu, ho vyhlásil za veliteľa celého vojska.*“

Listom z Báty, 19. augusta, kráľ nariadil vašvárskej kapitule, aby prostredníctvom nimi vyslanej osoby zistili, či Vitus Fladniczer (Fladniczer Vid) zo Szalonaku, chýba vo vojsku z oprávnených dôvodov. Vašvárska kapitula z 27. augusta odpovedala kráľovi listom, v ktorom dosvedčili, že majster Gergely z Pathu a majster András z Byku, kanonici z Vasváru ako autoritatívne osoby, navštívili vo štvrtok 23. augusta Fladnyczera na hrade Szalonak, aby sa uistili o jeho chorobe. „*Vid má zdanlivo nevyliečiteľnú ranu na pravej nohe, nemôže ani vysadnúť na koňa a chodiť môže iba opierajúc sa (per appodium) s barlami, preto sa nemôže osobne zúčastniť súčasného ťaženia a je teda neschopný boja.*“

21. – 24. august – Újfalú – Brodarič píše: „*Kráľ sa dovtedy zdržiaval s malým počtom ľudí v Macedónújfalú, ležiacom medzi Bátou a Moháčom, vystavený nemalému nebezpečenstvu. Medzitým uprostred noci uháňa z tábora k spiacemu kráľovi Michal Podmanický, ktorého poslali poprední muži, a s istotou oznamuje, že sultán už s hlavnými silami prekročil Drávu, ostatné veľmi rýchlo prepravujú, bitku už nemožno nijakým spôsobom ďalej odkladať, poprední muži prosia kráľovské Veličenstvo, aby zanechalo akékoľvek váhanie a prišlo k nim do moháčskeho tábora poradiť sa o strete s nepriateľom.*“

Po správe, že aj Osijek padol do tureckých rúk, kráľ uznal za vhodné poslať tam časť armády, aby zabránil alebo spomalil postup nepriateľa. Výsledkom jeho opakovaného naliehania však bolo, že sa pred neho postavili páni a dôrazne sa ho pýtali, či chce osobne bojovať proti Turkom alebo nie, či chce ísť vpred, alebo či sa majú postarať o seba, pretože nebolo dôstojné, aby keď sultán sám vedie svoju armádu, kráľ osobne nevedol svoju. Kráľ odpovedal, že je pripravený s nimi žiť alebo zomrieť. A vydal sa so svojou neusporiadanou a nedisciplinovanou armádou smerom na Moháč. Potom udalosti rýchlo nasledovali jedna za druhou. Ústup sa ešte niekoľkokrát rozohrel v zúfalom tábore, kde došlo k nepokojom okolo voľby vrchného veliteľa, až nakoniec, napriek všetkej svojej neochote, musel Tomori prevziať úlohu, ktorá bola nad jeho sily. Naposledy cválal vpred s desiatimi tisíckami jazdcov, aby prípadne narušil turecký prechod cez Drávu, ale keďže väčšina armády bola už na tejto strane, keď prišiel, uznal za vhodné vrátiť sa do Moháča. Takto ukázal Turkom cestu, ktorou sa majú vydať.

24. august – celý deň prší. Poveternostné podmienky spôsobujú, že pochodujúca turecká armáda sa rozpadá a stáva sa dezorganizovaná. Asi 5-tisíc členné vojsko arcibiskupa Pavla Tomoriho a župana Petra Perényiho sa snažia zastaviť pochod sultánovej armády v oblasti medzi riekami Dráva a Karašica. Dokázali poraziť osmanskú predvojovú jednotku pozostávajúcu z 10 000 vojakov, povraždili 3 000 nepriateľov. Toto víťazstvo bolo malé v porovnaní s tragédiou pri Moháči, ale ukázalo, že s väčšou prípravou a súdržnosťou bola šanca na víťazstvo. Je to tiež dôkaz, že Tomori nebol zlý generál; len nemal dostatok peňazí a mužov na uskutočnenie svojich nápadov. Tomori chcel víťazstvo využiť, ale vojnová rada rozhodla, že sa tiež stiahne a pridá k hlavnej armáde, čo umožnilo Turkom čas na presun. Uhorskí vojaci mali len ilúziu, že Turkov možno ľahko poraziť a preto prinútili kráľa k rozhodnutiu, aby sa Osmanom postavili na planine pri Moháči.

25. augusta arcivojvoda Ferdinand Habsburský zhromaždil z príjmov Štajerska 2 000 českých žoldnierskych pešiakov, aby ich poslal na pomoc svojmu švagrovi Ľudovítovi. Žoldnieri sa však do bitky pri Moháči nedostali, kvôli krátkosti času. Flotila, ktorú poslal pokladník Thurzo z Budína s delami a muníciou, pristála v Moháči. S muníciou prichádza dvesto pešiakov a deväť viedenských kanónov.

25. august – tábor Moháč, kráľ dorazil do Moháča, zistil však, že mu ešte nepostavili stan, lebo lode so stanom a inou batožinou ešte nedorazili. Sem prišli aj Peter Erdődy, záhrebský biskup Šimon Erdődy a péčsky biskup, so svojimi bandériami. Burgiov list z 25. augusta: *„Arcibiskup z Kalóče už dorazil do kráľovho tábora a spolu s Jurajom Zápolským, bol vymenovaný za vrchného veliteľa armády. Všetci sa na tom zhodli a všetci to považovali za najsprávnejšie. Potom však došlo medzi Tomorim a Petrom Perényim k nejakej hádke, ktorá skončila rezignáciou oboch veliteľov a len s najväčším úsilím ich bolo možné presvedčiť, aby túto funkciu prijali.“*

Štefan Aczél, sa ku kráľovi pripojil s tristo jazdcami a niekoľkými tisíckami zlatých vojenskej pomoci, ktoré poslal bratislavský vicežupan Ján Bornemisza. Ján Szerecsen, župan z Tolny, sa pripája ku kráľovskému táboru s viac ako dvoma tisíckami peších lukostrelcov.

V nedeľu 26. augusta už bola uhorská armáda v bojovom zložení pred svojím táborom.

Priebeh bitky

Uhorské vojská prichádzali do tábora pri Moháči až do 28. augusta. Už tri dni po ceste prebiehali menšie potýčky so sultánovým predvojom. V prvom slede uhorského vojska bolo asi 10-tisíc pešiakov, na bočných krídlach jazdectvo pod velením Petra Peréniho a Františka Baťániho.

Kráľ disponoval 89 delami a armádou v počte 20 000 až 25 000 vojakov z Uhorska i Českého kráľovstva. Na druhej strane Sulejman mal 300 diel a inej vojenskej techniky a armádu s 300 000 vojakmi, z toho bolo 70 000 priamo pripravených na boj. Peter Révay vo svojom kronikárskom diele napísal: *„Keď prišiel čas bitky 29. augusta, palatín Štefan Bátori viedol kráľa s odhalenou hlavou, aby ho bolo možné rozpoznať, okolo vojakov a povzbudzoval ich k boju. Povedal však, že k vojakom by sa nemala prednášať žiadna reč, pretože veteráni by to považovali za škaredú vec, aby ich kráľ, ktorý je takmer dieťa, napomínal. Palatín teda predniesol vojakom povzbudzujúcu reč sám, ktorú kráľ počul.“*

Hlavný veliteľ celého vojska, mimochodom najvyšší cirkevný hodnostár v kráľovstve, arcibiskup Pavol Tomori sa zdržiaval v prvom slede na pravom krídle. V druhom slede medzi ťažkým jazdectvom zaujal miesto sám kráľ Ľudovít. Na bojovom poli pri Moháči 29. augusta 1526 sa síce uhorskému vojsku podarilo preraziť cez jednotky vedené veľkovezírom Ibrahimom pašom, ale Baťániho jazdectvo sa tak ocitlo pred zabarikádovanými janičarmi chránenými reťazami pospájanými delami.

Tomori potom – keď videl prvý úspech – poslal posla ku kráľovi, aby zaútočil aj na druhý sled. Avšak v čase, keď tieto jednotky vstúpili do bitky, útok pravého krídla už vyčerpal sily a začal ustupovať. Na rozdiel od všeobecného presvedčenia to určite nebolo spôsobené paľbou tureckého delostrelectva, pretože na jednej strane to vieme s istotou – delá mierili tak vysoko, že ich guľky preleteli ponad postupujúcu druhú maďarskú bojovú líniu, a na druhej strane preto, že z nich strieľali na pechotu v strede. Je možné, že keď sa utáborili, delá boli umiestnené v pozícii, z ktorej nemohli strieľať na celý terén. Hlavným dôvodom porážky mohlo byť to, že janičiari, ktorí medzitým dorazili na miesto činu, privítali Uhrov salvami paľby.

Tu už nepomohol ani útok druhého uhorského sledu s panovníkom. Právě krídlo sa dalo na útek a v zmätku ustupujúcich sa stratil aj kráľ Ľudovít. Tomoriho plán o postupnom zničení osmanského vojska stroskotal a rozklad pravého krídla rozhodol o bitke. Smrťou Tomoriho prestalo existovať aj jednotné velenie.

Perényiho útok proti mnohonásobne prevyšujúcej sile bol neúspešný a čoskoro bol nútený ustúpiť. Odvtedy sa udalosti bitky stali nejasnými. Časť jazdectva, ktorá prežila salvy janičiarov, už utiekla, ale pechota bojujúca pred delami bola obklúčená Osmanmi a väčšina z nej bola zmasakrovaná. V bitke, ktorá trvala sotva hodinu a pol až dve hodiny, utrpela armáda drvivú porážku.

Kráľ útekom s niekoľkými svojimi mužmi nechal Moháč na pravej strane a rýchlo sa vydal na koni smerom k Pécsu. Keď však dorazil do plytkého a kalného toku rieky, podľa príbehu ho vtedy zaplavila voda rozvodneného Dunaja a prudký dážď, Ľudovít sa pokúsil prejsť cez vodu, kôň spadol z násypu na protihlhom brehu a pochoval ho pod sebou. Na tomto mieste vtedy v dôsledku povodne Dunaja hladina stúpila vyššie ako obvykle. Kráľovo telo bolo nájdené o dva mesiace neskôr v potoku Csele.

V bitke sa stratilo mnoho tisíc jazdcov, dvanásťtisíc pešiakov s ich kapitánmi, asi päťtisíc vozov, asi pätnásťtisíc ťažných koní, 85 veľkých vojnových kanónov, 600 menších, 200 nákladných lodí. Pri Ostrihome bolo zabitých päťsto roľníkov. Asi dvestotisíc ľudí bolo čiastočne zabitých a čiastočne zabitých v rôznych častiach Uhorska.

Kráľovský kancelár a biskup, priamy účastník bitky Štefan Brodarič, napísal: *„Tí, ktorí padli na mieste kde kráľ, smrťou dosvedčili, nakoľko boli oddaní svojmu kráľovi a nakoľko milovali svoju vlasť... Toho dňa, ktorý nasledoval po skončení bitky, 1500 z tých, ktorých zajali, a medzi nimi bola veľká časť popredných šľachticov, postavili do kruhu a pred očami víťazného vojska im odťali hlavy..“*

Na druhý deň o pol noci prišla do Budína správa o totálnej porážke. Kráľovná Mária, teraz už vdova, opustila Budín so svojimi dvoranmi a uchýlila sa do bezpečnej Bratislavy.

Očitým svedkom kráľovej smrti bol český kráľovský dvoran Oldřich Četrys. V liste Zdenka Leva z Rožmitála písaní Vojtěchovi z Pernštejna čítame: *„Račte věděti, že jest mi psáno a to dnes přineseno: což se krále dotýče, že Četrys ušel z bitvy pěšky a povídal, že jsou na hlavu poraženi, a král Jeho Milost když ráčil ujížděti, že uhodil na zátoku dunajskou, a že by Četrys před králem v Dunaj, maje zase nějakýho koňe, vskočil, totiž do té zátoky za ním, a že ráčil mieti koňa těžkýho, a jakž do té zátoky vskočil, že jest se hned s koňem převrhl, a tak že by král i s koňem utonul. Já proto strachí jest, že jest u samé té příhody, poněvadž se Jeho Milosti doptati nemůžeme, než na nás přišla veliká boží rána.“*

Epilóg o bitke, po bitke

Existujú záznamy z diskusií v kardinálskom konzistóriu, ktoré dopĺňajú správy Antonia Burgia. (Liber rerum consistorialium reverendissimi domini vicecancellarii tempore dementis VII pontificis is maximis expeditarum) sa zachoval vo Vatikánskom archíve a ako tretí zväzok Acta vicecancellarii obsahuje záznamy z rokov 1523 až 1531. Samozrejme, obsahuje záznamy z rokovaní kardinálov v roku 1526. Spomínajú turecký postup, uhorskú odpoveď, samotnú bitku a udalosti po bitke, voľbu nových kráľov v Čechách a Uhorsku (s peripetiami mocenského boja medzi Zápoľským a Ferdinandom) atď. – všetko na základe správ Antonia Burgia alebo benátskych vyslancov. Aj z toho vyplýva, že správa o bitke sa do Ríma dostala 19. septembra 1526. Ďalšia správa sa ku kardinálom dostala podobnými kanálmi a bola prerokovaná 17. októbra. Spomína sa tu mimoriadna udalosť, keď sultán, ktorý bol stále v Budíne, poslal poslov kráľovnej Márii, aby vyjadril svoju sústrasť nad stratou jej manžela. Na prvý pohľad sa to môže zdať zvláštne, ale pravdepodobne to bolo súčasťou dvorských zvykov a kultúry tej doby. Na druhej strane, sultán Sulejman mohol skutočne smútiť nad smrťou Ľudovíta II., pretože to zmarilo jeho zámer založiť vazalské kráľovstvo, ktoré by ho zbavilo zodpovednosti za riadenie. Burgiove správy obsahujú aj správy, ktoré sa do pápežskej kúrie dostali prostredníctvom stáleho vyslanca kráľa Ľudovíta, Francesca Marsupiniho, ktorý bol v Ríme od roku 1517 v službách uhorského a českého kráľa.

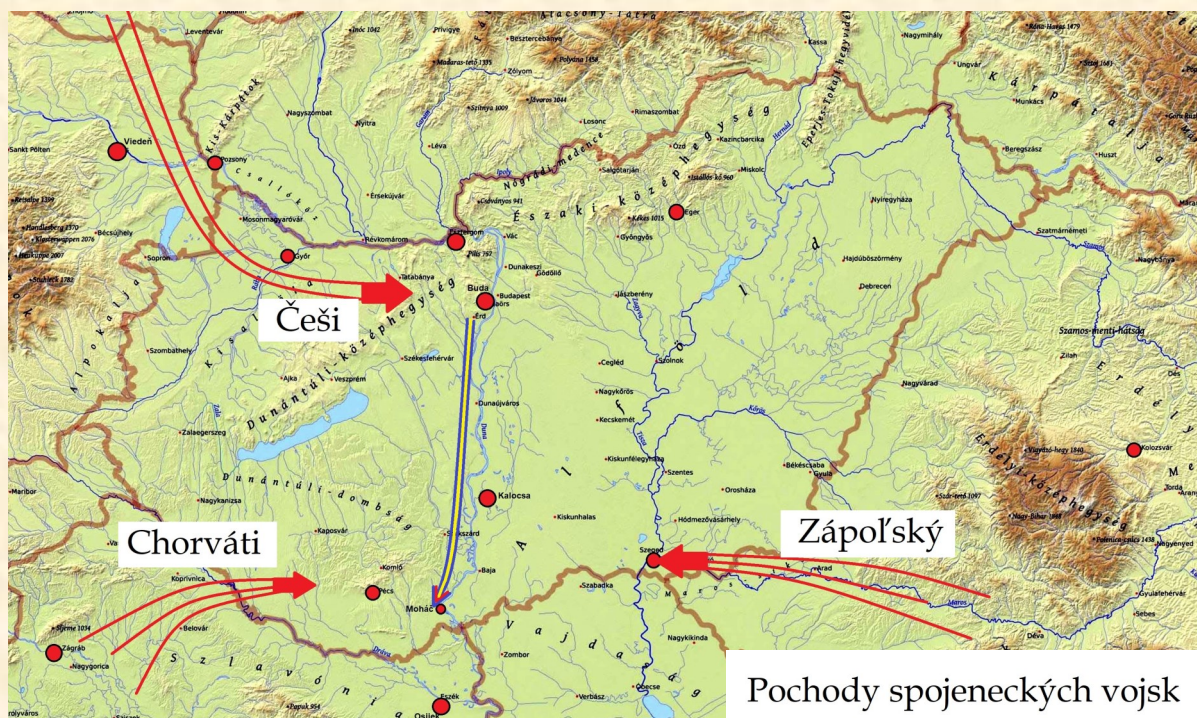
Ale na jednu vec sa nesmieme zabúdať, a to sa úplne zhoduje s javom pozorovaným pri mobilizácii. Zdá sa, že mobilizácia celej uhorskej armády, t. j. bandérií, pred koncom augusta bola nemožná. Ani vojvoda Zápoľský nemohol pripraviť svoju armádu pred augustom 1526. Posielanie koní na pašu na jar a zber úrody v lete brzdilo pochod. Nielen preto, že zemepáni sa nechceli vzdať zberu úrody, vyberania nájomného za úrodu od poddaných, ale aj preto, že kŕmenie armády pred žatvou by spôsobilo ťažkosti.

Pochod českých a moravských vojsk k Moháču v roku 1526 je v histórii známy predovšetkým tým, že kvôli váhaniu a logistickým problémom nestihol doraziť na bojisko včas, čo zásadne ovplyvnilo výsledok bitky. Časť českého vojska sa ale bitky zúčastnila. **Jakub Kyšperský** (obeť bitky) oboslal kráľovské mestá a nakázal im, aby so svojou hotovosťou dorazili k moravskému Ždáru. Dňa 13. júla, keď už pred Žďarom stáli vojská z Táboru, Loun, Žatce, Kadaně, Mostu a ďalších miest, sa dala tato armáda pod velením Jakuba Kyšperského na pochod k uhorským hraniciam. Jakuba mal údajne doprevádzať jeho synovec Ján a pridali sa k nemu tiež vojaci z boleslavského kraja a 600 rožmberských žoldnierov. S touto časťou českého vojska sa s kráľom stretol 6. augusta v Tolne.

Hoci bol kráľ Ľudovít II. Jagelovský zároveň českým kráľom, česká šľachta sa k vojenskej pomoci stavala vlažne. Žiadali záruky a vyjednávali o podmienkach, čím sa drahocenný čas na zhromaždenie vojska stratil. Vojsko tvorené českými a moravskými oddielmi (približne 16 000 až 20 000 mužov) sa pod vedením hornostolníka **Zdeňka Leva z Rožmitálu** vydalo na juh príliš neskoro. V osudný deň bitky sa hlavná časť českých posíl nachádzala ešte v oblasti Stoličného Belehradu (Székesfehérvár), teda približne 150 kilometrov od Moháča. Kľúčovú úlohu pri organizovaní zemskej hotovosti zohrával i **Jan z Pernštejna**, nestihol však priviesť moravské jednotky včas, čo si po zbytok života vyčítal. Keď k pochodujuúcim vojskám dorazila správa o katastrofálnej porážke uhorskej armády a smrti kráľa Ľudovíta, velitelia postup zastavili a vojsko sa začalo sťahovať späť k hraniciam Moravy a Čiech, aby chránilo vlastné územie pred možným osmanským vpádom. Absencia českých a moravských skúsených žoldnierov (najmä pechoty a delostrelectva) bola pre Ľudovíta osudná. Ak by sa tieto sily spojili s uhorským vojskom a oddielmi Jána Zápoľského (ktorý takisto do bitky nezasiahol), kresťanská armáda by mala reálnu šancu čeliť presile sultána Sulejmana.

V bitke sa do tureckého zajatia dostal mladý šľachtic **Jiří Týřovský (Tejřovský) z Einsidle**. Jeho otec Jindřich za cenu vysokého výkupného dal do zálohy, alebo predal veľkú časť rodinných majetkov okolo hradu Týřov, čím rod veľmi zadlžil.

Chorvátske vojská pod vedením bána Krištofa Frankopana sa bitky nestihli zúčastniť, nakoľko v deň osudného stretu sa v počte približne 5 000 mužov nachádzali ešte stále v oblasti Záhrebu. Hlavnými príčinami boli neskorá mobilizácia a pomalý postup vojska k Moháču, ktoré sa presúvalo tempom, ktoré neumožnilo včasné spojenie všetkých kresťanských síl. Absencia chorvátskych oddielov taktiež kriticky oslabilu uhorskú armádu. Po bitke sa Frankopanove sily museli stiahnuť, aby bránili zvyšné územia Chorvátska pred postupujúcimi osmanskými vojskami.

Pochod vojska sedmohradského vojvodu Jána Zápoľského k Moháču v roku 1526 je jednou z najkontroverznejších kapitol uhorských dejín. Hoci mal k dispozícii jednu z najväčších a najlepšie vycvičených armád v kráľovstve (odhadom 10 000 až 40 000 mužov), na samotné bojisko nedorazil včas. Zápoľský zhromažďoval svoje sily v Sedmohradsku a následne sa presúval cez oblasť dnešného Rumunska a Maďarska smerom k Dunaju. V deň katastrofy pri Moháči sa Zápoľského vojsko nachádzalo pri Segedíne, čo je približne 150 km od miesta stretu. Kráľ Ľudovít opakovane vyzýval Zápoľského na urýchlenný presun. Zápoľský naopak radil kráľovi, aby na neho počkal a s bitkou sa neponáhľal, kým sa nespoja všetky uhorské sily. Každopádne sedmohradské vojská to mali na bojisko najďalej a zhromažďovanie šľachtickej hotovosti zo vzdialeného Sedmohradska trvalo dlhšie, než sa predpokladalo. Dodnes historici diskutujú o tom, či išlo o nešťastnú súhru okolností alebo o chladný kalkul. Zápoľský mohol prioritne strážiť južné hranice Sedmohradska pred možným bočným útokom Osmanov. Najkontroverznejšia teória hovorí o možnom zákulisnom vyjednávaní so sultánom. Zápoľský si mohol uvedomovať, že porážka a smrť kráľa Ľudovíta mu otvorí cestu k uhorskému trónu, čo sa napokon aj stalo.

Rodina Zápoľských mala byť povinná zostaviť armádu podľa počtu svojich nevoľníkov. Toto bolo stanovené v súčasnom, niekoľkokrát novelizovanom veľkom dekréte, článku XXII z roku 1498: „*dedičný pán Spiša, uhorský palatín a sudca Kumánov .. sú povinní viesť vojnu podľa počtu svojich nevoľníkov.*“. Zákon z roku 1498 bol potvrdený článkom IX z roku 1526. Podľa neho vojvoda Zápoľský a jeho brat Juraj, pán Spiša, mali v roku 1526 vybaviť armádu v počte najmenej 10 až 11-tisíc mužov, na základe počtu svojich nevoľníkov. Juraj Zápoľský v tom čase mimo iného zastupoval aj funkciu trenčianskeho župana.

Po bitke boli Turci celú noc v zbrani a čakali na hlavné uhorské sily, až potom, čo sa sultánovi stalo jasné trochu prekvapujúce víťazstvo, dal svojmu vojsku krátky odpočinok a potom sa vydal na svoj hlavný cieľ, smerom na Budín. Existujú predpoklady, že Budín nebol Suleymanovým cieľom, ale že chcel Ľudovíta prinútiť k mieru, ktorý bol pre neho výhodný. Nájazdníci, ktorých vyslal, išli pred ním, plienili a ničili. Medzitým 30. augusta sa správa o porážke dostala do hlavného mesta a celý dvor v tú noc utiekol do Bratislavy, kráľovnú Máriu sprevádzal Thurzo a Burgio. Nasledujúci deň ich nasledovalo takmer celé obyvateľstvo.

Sultán dorazil do Budína 12. septembra. Prehliadol si hrad a počas tohto obdobia armáda postavila most cez Dunaj a začala s jeho prechodom na peštiansku stranu. 14. septembra mesto podpálili a poklady nájdené v paláci naložili na lode vrátane obrovského dela, ktoré Ján Hunyadi ulúpil pod Belehradom v roku 1456. Sultánova armáda sa 25. septembra vydala späť do Istanbulu. Dovtedy jeho nájazdníci spustošili oblasti okolo hlavného mesta od Egeru po Győr. Zachránilo sa len niekoľko opevnených miest. Keď sa Krištof Frangepán, ktorý bol v Záhrebe, dozvedel o porážke, ponáhľal sa do Zadunajska len s 500 vojakmi a podarilo sa mu poraziť niektoré nájazdnícke skupiny. Zápoľský však zostal v podstate nečinný. Je pravdepodobné, že si už rezervoval sily na nadchádzajúci boj o kráľovskú voľbu a spoza ľavého brehu Tisy sledoval ústup Osmanov na juh, ktorí 8. októbra opustili krajinu.

Až neskôr, 10. novembra kráľovi dvorania vyhľadali na bojisku mŕtvolu Ľudovíta II. a pochovali ho v Stoličnom Belehrade. Z listu, ktorý napísal győrsky kapitán kancelárovi Štefanovi Brodaričovi, sa dozvedáme nasledovné: „*Vaša vážená Milosť, bud'te presvedčení, že všetko, čo Četrys vtedy povedal o kráľovej smrti, bola absolútna pravda. Keď sme sa totiž priblížili k tomu miestu a ešte sme tam ani nedorazili, Četrys ukázal prstom na to miesto. Ponáhľali sme sa tam a v močiari sme uvideli mŕtvolu koňa. A pretože si Četrys myslel, že tam je telo Jeho Kráľovskej Výsosti, nestarajúc sa o močiar, skočil do blata. Ale nenašiel ho, len narazil na zbrane Jeho Kráľovskej Výsosti. Išli sme trochu ďalej, a našli sme mŕtvolu dvorana Andráša Trepku... Ned'aleko tohto močiara sme konečne uvideli čerstvú náhrobnú mohylu a pod ňou, akoby božským vedením, našlo sa jeho pochované telo. Všetci sme sa tam ponáhľali a Četrys okamžite začal rukami škrabať zem. Všetci sme nasledovali jeho príklad... Četrys chytil pravú nohu mŕtvolu, opatrne ju umyl dvoma vedrami vody a potom objavil stopu na pravej nohe Jeho Veličenstva. Hlasno zvolal: „Toto je Jeho Veličenstvo kráľ, to je isté... Ani najmenšia časť tela Jeho Veličenstva sa nerozložila a nebola na ňom žiadna rana, ani len pichnutie špendlíkom, okrem veľmi malej ranky na pere...“*

Mŕtvolu vytiahli zo zeme, umyli a položili na rohož, potom ju znovu identifikovali podľa stôp na zuboch. Obliekli mu čistou košeľu, uložili ho do rakvy a potom ho previezli do Sekesfeherváru, kde ho nový kráľ - Ján Zápoľský dal pochovať.

Padlí hrdinovia

Bitka pri Moháči otvorila Turkom cestu do stredú Európy na celých 150 rokov. Zahynulo v nej 28 magnátov, 7 vysokých cirkevných hodnostárov, asi 500 šľachticov, 10-tisíc uhorských pešiakov, 4-tisíc jazdcov, celá obsluha diel a okolo 5-tisíc miestnych ľudí a utečencov pred Turkami. Straty Turkov sa odhadujú na 15-tisíc mužov. Bitka si teda vyžiadala 35-tisíc ľudských životov. V bitke, ktorá zmenila chod dejín celej Európy, zahynula okrem mladého 20-ročného kráľa celá elita Uhorského kráľovstva, mnohí župani, podžupani a majitelia viacerých hradov a panstiev z nášho územia. Za mŕtvych predstaviteľov Uhorského kráľovstva sú tieto obeť:

Ladislav Salkai – Zalkanus – ostrihomský arcibiskup,
Pavol Tomori – kaločský arcibiskup a hlavný veliteľ vojska,
František Peréni – varadínsky biskup,
Filip Móre Čulay – peťkostolný (péčsky) biskup,
Blažej Paksi – győrsky biskup,
František Čaholy – čanádske biskup,
Juraj de Palvia (Palinaj) – bosniánsky biskup,

Zo slovenskej časti Uhorska:

Juraj Zápoľský – spišský a trenčiansky župan a brat Jána Zápoľského,
František Orságh – hlavný komorník, hontiansky župan,
Peter Korlátský – kráľovský dvormajster, komáriňanský župan a pán hradov Korlátka, Branč, Tata a Šurany, švager Františka Orságha,
Michal Podmanický – komorník a kpt. pešej kráľovskej telesnej stráže a pán z Považskej Bystrice,
Anton Palóci – zemplínsky župan,
František Dóci – tekovský župan, pán hradu Revište a Šášov,
gróf Žigmund Bánffy z Beckova,
Mikuláš Tarcaj – kráľovský komorník a šarišský župan, pán hradov Kamenica a Hanigovce,
Ján Bebek – kráľovský sekretár, pán Krásnej Hôrky,
Sebastián Forgáč – syn nitrianskeho župana Petra Forgácha z Gýmeša,
František Balaša – kráľovský diplomat, novohradský župan, dalmátsko – slavonský bán,
Urban a Ján Mariáši – synovia spišského a šarišského podžupana a kapitána Spišského hradu Štefana Mariášihho.
Štefan Acél (Aczél) – kastelán Bratislavského hradu, zahynul priamo pri pokuse záchrany kráľa z močiara, ale utopil sa spolu s ním,
Mikuláš Berzevici – kráľovský komorník,
Padli aj Mikuláš Folkušovský – posledný svojho rodu, Ján Trnovský z Trnova a Ladislav Jesenský – zeman z Turčianskej stolice.
V bitke pri Moháči zahynuli dvaja synovia tekovského zemana Ladislava Kálnaja (z Kalnej n. Hronom), ktorí vlastnili aj Nitriansku Blatnicu – Ján (kapitán pevnosti Lugoš) a Štefan.

Z ostatných častí Uhorska:

Ján Drágfy – krajinský sudca,
Andrej Trepka – hlavný kráľovský dverník, diplomat poľského pôvodu. Jeho telo bolo nájdené na mieste, kde sa utopil aj kráľ.
Šimon Horvát – hlavný kráľovský koniar,
Eliáš Gondoš – hlavný kráľovský kuchár,
Matúš Nagy a Tomáš Gyöngyösi – kráľovskí kapláni,
Tomáš Séči – vašský (železný) župan,
Gabriel Peréni – komorník a marmarošský župan,
Ambróz Šarkán (Sarkány) – zaliánsky župan (župa Zala),
Ján Bánffy – verőceiský župan (Virovitičko-podravská županija v Chorvátsku)
Gróf Matej Frangepán z Chorvátska,
Gregor (Grgur) Orlovčić—chorvátsky šľachtic, kapitán pevnosti Senj a Klis.

Z Českého kráľovstva zahynuli:

Gróf Štefan von Schlick – zakladateľ slávneho banského mesta Jáchymov v západných Čechách,
Jakub Kyšperský z Vřesovic a na Valči – podkomorník Kráľovstva českého, viedol pešie vojsko z kráľovských miest,
Jan Bezdrůžický z Kolowrat – dvoran, kráľovský radca,
Burian z Gutštejna zvaný Sličný.

Po bitke zostali na bojisku tisíce mŕtvych kresťanských vojakov. Vo svojej kronike to opisuje Mikuláš Išvánffy: „Množstvo mŕtvych tiel bolo také obrovské, že zápach rozkladajúcich sa tiel moril nielen celé okolie, ale zdalo sa, akoby sa tou mŕtvačinou nakazila aj samotná obloha a vzduch. Na mŕtve telá sa zoskupili obrovské svorky túlavých psov. Zápach a skaza boli také strašné, že pocestní a živí ľudia nemohli prejsť cez bojisko bez priameho ohrozenia vlastného života.“

Dorica Kostaničová (Kanizsai Dorottya), vdova po palatínovi Petrovi Perénim, sa preslávila svojím hrdinským a milosrdným činom. Jej prvotnou snahou bolo nájsť na bojisku telo nevlastného syna, varadínskeho biskupa Františka Peréniho. Rozhodla sa nenechať telá napospas divej zveri a psom. Na vlastné náklady najala približne 400 podaných a kňazov, s ktorými prechádzala bojisko a pochovávala padlých do spoločných hrobov. Jej čin sa stal symbolom kresťanskej lásky k blížnemu a národnej piety. V maďarskej histórii je vnímaná ako „matka národa“, ktorá v čase najväčšej skazy preukázala nesmiernu dôstojnosť.

Po bitke sa zmenili aj majetkové pomery na viacerých panstvách.

Panstvá po Petrovi Korlátskom získal jeho zať František Nyári, ktorý bitku prežil.

Ladislav Macedónsky, ktorý bol v začiatku ťaženia, v roku 1527 získal od kráľa Ferdinanda panstvo Ilava a polovicu panstva Sklabiňa, druhú polovicu získal František Révay.

Alexius Thurzo získal viaceré panstvá po Zápoľských: 4. novembra 1527 Spiš a Oravu, 1528 Bojnice, 1529 Červený Kameň a 1534 Trenčín.

Zachráňme hrady
zdrúženie na zachránu
historických budov

Veniec od Zdrúženia **Zachráňme hrady** kladený na moháčskom bojisku 29. augusta 2026. Na stuhách sú mená padlých šľachticov z územia dnešného Slovenska - horného Uhorska.

A veniec s menami štyroch padlých českých šľachticov od Rožmberského rádu zlaté lebky.